

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНІВ СТІВЕНА КІНГА

Сеньків І.Д.

*асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Заболотна М.В.

*асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Одним із найпоширеніших способів познайомитись із національно-культурним кодом іншої країни є, звісно, художня література. Лише у ній за допомогою слова можна найповніше передати зміст того чи іншого явища. Саме тому при перекладі літературних творів на іншу мову важливо не втратити цієї лінгво-культурної складової. Дуже часто вона відображена у безеквівалентній лексиці – словах, які при дослівному перекладі для пересічного читача можуть не завжди бути зрозумілими через відсутність фонових знань.

Завжди актуальною є тема безеквівалентної лексики, а саме реалій, у творах короля жахів і легендарного письменника Стівена Кінга. Вони відзначаються багатством не лише різноманітних реалій, а й особливістю стилістики автора. Усе це вимагає від перекладача кропіткої роботи із дослідження наявних у творі реалій, яке передує власне перекладу. Завданням перекладача є створити адекватний переклад із збереженням прагматичного та лінгвокультурного компоненту твору, який би не лише доносив зміст, а й, так би мовити, долав лінгвокультурний бар'єр між читачами першотвору та його перекладу. Для подолання цього бар'єру перекладачеві потрібно вдало та зрозуміло відтворити ті елементи твору, які незнайомі чи незрозумілі цільовій аудиторії через відмінності культури, побуту та недостатній кількості фонових знань. Саме на цьому етапі постає питання вибору перекладацьких стратегій для відтворення реалій. Р. Зорівчак пропонує вісім способів перекладу реалій:

- 1) транслітерація та транскрипція;
- 2) гіперонімічне перейменування (заміна родового поняття видовим);
- 3) дескриптивна перифраза (описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово, через характерні їх риси);
- 4) комбінована реномінація (найчастіше транскрипція з описовою перифразою – досить ефективний, хоча й багатослівний, спосіб максимальної передачі семантики реалій, зв'язаний з лінійним розширенням тексту);

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

5) міжмовна транспозиція на конотативному рівні (заміна реалії у мові, на яку перекладають, рівноцінною одиницею з іншим денотативним, але рівновартним конотативним значенням);

6) метод уподібнення (відтворення семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мовипереймача);

7) контекстуальне розтлумачування реалій (полягає у роз'ясненні суті реалії у найближчому контексті) [1, с. 298].

На прикладі романів «11/22/63» та «Сяйво» проаналізуємо, які перекладацькі стратегії використовує перекладач О. Красюк для відтворення американських реалій.

Оскільки О. Красюк прагне якомога точніше відтворити стиль автора та якомога повніше передати усі лінгвокультурні елементи у творі, найчастіше він застосовує калькування, або дослівний переклад – поморфемний переклад іншомовного слова, копіювання його структури та відтворення за допомогою засобів цільової мови. Цей спосіб перекладу О. Красюк застосовує для перекладу як лексем, так і словосполучень та навіть речень.

Розгляньмо декілька прикладів: *bootlegging* – бутлегерство, *consolidation* – консолідація (згромадження учнів колишніх маленьких сільських шкіл у великих міських школах, що інтенсивно тривала в США у 1950-1960-х роках), *mouseketeer* – мишкетер, *squeeze* – вичавка, *The Waltons* – «Волтони» (сімейний телесеріал, де наприкінці кожної серії якась пара з велелюдної родни Волтонів обов'язково бажають одне одному доброї ночі).

У випадку з лексемами, які несуть культурно специфічне значення – передають історичні явища, предмети побуту, назви серіалів, перекладач не може застосувати ані стратегію опущення чи доместикації (тоді повністю втрачається культурологічне навантаження твору та його автентичність), ані описовий переклад, який видається занадто громіздким та перевантажує твір та увагу читача. Тому перекладач застосовує калькування, яке передає автентичність реалій, та разом з тим дає пояснення лексичної одиниці вихідної мови у паратексті цільової мови, а саме у примітках перекладача. Розгляньмо такий приклад використання калькування:

*Which is how I ended up teaching again for one or two days each week during the 1959-1960 academic year...I enjoyed the students – boys with flattop crewcuts, girls with ponytails and shin-length **poodle skirts** – although I was painfully aware that the faces I saw in the various classrooms I visited were all of the plain **vanilla** variety* [4, с. 135].

*Отак я знову став учителем і щотижня впродовж 1959-1960 академічного року мав один-два робочі дні...Мені подобалися учні – хлопці з плоскими стрижками, дівчата з волоссям, зав'язаним у хвостики і в **пудельних спідницях** до середини литок, – хоча було боляче усвідомлювати, що в різних класних кімнатах я бачу обличчя лише і тільки **ванільних** відтінків* [2, с. 310].

Слово *vanilla* – вживається у своєму сленговому переносному значенні – білий, той, що має білий колір шкіри. Автор подає значення цього слова у примітці, і тим самим воно не втрачає свого культурного компоненту. Допустимим було б застосування описового перекладу – *білошкірі* або контекстуальної заміни – *білі*, проте в такому випадку реалія втрачається повністю. Автор прагне зберегти

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

сленгову конотацію слова *vanilla*, зумовлену історією США, а саме расовою сегрегацією, яка й описується в уривку. Натомість друга реалія – *poodle skirts*, теж перекладена шляхом калькування, вживається без примітки перекладача і є дещо незрозумілою для читача. Переклад *пудельна спідниця* радше наштовхує читача на думку, що спідниця зроблена із шерсті або пишна, як шерсть пуделя. Насправді пудельні спідниці, пишні та до середини гомілки, мали на собі наклеєну або вишиту аплікацію у формі пуделя. Вони були символом одягу 1950-х років у США, бо були популярні серед зірок, а згодом тінейджерів та ідеально підходили для танців. В даному випадку, ми вважаємо, перекладач міг використати описовий переклад *спідниці із малюнком пуделя* або як і для багатьох інших реалій – використати примітку. Проте на загальний зміст висловлювання це не впливає і роль реалії у ньому не є визначальною.

Дуже рідко О. Красюк застосовує прийоми опущення та заміни. Найчастіше це відбувається, коли частини словосполучень, які перекладач вилучає, не несуть важливого смислового навантаження або перевантажують читача незнайомими та непотрібними деталями. Наприклад: *Los Angeles Angels of Anaheim* – «Янголи», *Boston Red Socks* – «Ред Сокс», *Cincinnati Red* – «Цинциннаті», *Flying Fortress Boeing B-17* – «Летюча Фортеця», *Diners Club International* – Обідній клуб, *National Merit Scholarship* – Почесна стипендія.

В деяких випадках, О. Красюк вдається до застосування прагматичної адаптації, аби зберегти зміст, прагматичний потенціал чи стиль висловлювання в оригіналі:

Further west in the Sierra Nevada the Donner Party had become snowbound and had resorted to cannibalism to stay alive [5, с. 41].

Далі звідси на захід, у Сьєрра-Неваді, опинилася у сніговій пастці і, щоби вижити, змушена була вдатися до канібалізму ватага Доннера [3, с. 101].

Хоч і в українській, і в російській мовах реалія *Donner Party* перекладається за допомогою калькування як *Партія Доннера*, О. Красюк вирішує застосувати прагматичну адаптацію і замінити слово *партія* на слово *ватага*, використовуючи ширше семантичне значення, адже слово *партія* асоціюється переважно з групою осіб, об'єднаних спільністю яких-небудь політичних і економічних інтересів, за які вони борються. Натомість слово *ватага* має значення великої групи людей або організованої озброєної групи людей. На думку перекладача це слово краще передає зміст реалії.

Стратегії, використані О. Красюком повністю доцільні та відповідають завданням, які ставить перед перекладачем оригінал – відтворити роман американського автора про американське життя – з його характерними явищами, подіями, предметами, висловами тощо. Хоч переклад від оригіналу значно відрізняється за обсягом через велику кількість приміток, саме примітки уможливають його еквівалентність та адекватність в плані змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при ЛДУ. 1989. 216 с.

2. Кінг С. 11/22/63; пер. з англ. та ком. О. Красюка; Київ: КСД. 2012. 896 с.
3. Кінг С. Сяйво; пер. з англ. та ком. О. Красюка; Харків: КСД. 2015. 640 с.
4. King S. 11/22/63. New York: Scribner. 2011. 849 p.
5. King S. Shining. New York: Anchor Books. 2012. 660 p.

ЕПІТЕКСТКАЛЬНИЙ ОРЕОЛ ПЕРЕКЛАДУ

Вітяк Ю. М.

*аспірант кафедри теорії і практики перекладу,
асистент кафедри української мови та методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Паратекстуальне поле твору належить до стрижневих аспектів, що впливають на рецептивну специфіку. Дослідження цього явища помітно поживається після теоретичних обґрунтувань французького літературознавця Ж. Женетта, який вводить у науковий обіг поняття «паратекст», окреслюючи його складові [1, с. 11].

Категорія перітексту значною мірою позначена вербальним виявом і охоплює компоненти, що розташовані довкола тексту (передмови, заголовки, присвяти, примітки, післямови тощо). У цьому ключі статус ілюстрацій може класифікуватися як перітекстуальний (якщо вони розміщені всередині видання, або є елементом обкладинки), або епітекстуальний (коли зображення фізично не становить єдність із виданням, як це можемо простежити на прикладі афіші, на якій розміщено фотокопію графічного сегмента видання).

Вивчення тексту із урахуванням позатекстових чинників стало узвичаєною парадигмою наукових досліджень. Хоча, слушно зауважити, – услід за В. Дж. Т. Мітчеллом – різниця між словами та зображеннями не лише розглядається як основоположна, а й водночас позначається полярністю цих аспектів, адже «... вони залучають до свого змагання всі протилежності та опозиції, які пронизують дискурс критики, в основі яких єдина теорія мистецтва...» [2, с. 47].

Відмінність між вербальним і невербальним творінням полягає у різних репрезентаціях художніх знаків, тоді як фактором, що об'єднує, вважається семіотика «яка сподівається досягнути будь-які знаки» [2, с. 47]. Попри низку розрізнявальних ознак, мусимо зауважити, що перітекстуальні та епітекстуальні аспекти увиразнюють межі семантичного поля твору та впливають на інтерпретаційний потенціал, адже поява нових інфоприводів, скажімо, видання життєпису автора, що містить факти, які не були відомі раніше, змінюють читацьку рецепцію.

Важливість епітекстуальної природи твору артикулюється після формулювання поняття «параперекладу», здійсненого Grupo T&P (дослідницькою групою перекладу&параперекладу Університету Віго). Науковці «вийшли за межі